

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՅԼՆ

ԲԱՃԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ամբողջ 30րդ տարեշրջանի (1914 թվական-1915 թվական) բաժնորգադին է 20 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանկ, ԿԱՆԻՍԿԻ Ամասիայի բաժնորգադին է 2 ֆրանկ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆրանկ. Կամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.

M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Armenia
MARSEILLE (France)

Լ ՏԱՐԻ

1915 ՄԱՐՏ 31 Դ.
(Հ.Տ. 1915 Մարտ 18)

ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը կթէ հարկ համարի, համառոտելով և կամ մասեր միայն կը հրատարակէ իրեն զրկուած գրութիւնները: Պարտաւոր չէ վերագրծուել չհրատարակուած ձեռագիրները:
Ծանուցումներ կընդունուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանուցման 1 միջակ գիրը 1 ամիսով կարժէ. 1 զլխագիրը 2 ամիսով:
Les annonces en français et en arménien sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17

ԿՈՎԿԱՍԻ
ՀԱՅ ԿԱՄԱՐՆԵՐՈՒՆ
ՆՊԱՍՏՈՂ ԿՈՄԻՏԷ
COMITÉ DE SECOURS AUX VOLONTAIRES
ARMÉNIENS DU CAUCASE

Թիւրքահայաստանի մէջ կըստող հայ կամաւոր զինուորներուն օգնելու նպատակով՝ Մարտիլի մէջ կազմուած է «Կովկասի հայ կամաւորներուն նպաստող կոմիտէ» մը հետեւեալ անձերէն.

- Առեւտրայէն՝
- Մկրտիչ Փարթուղալեան.
- Առեւտրայէն՝
- Գարեգին Յովնանեան.
- Գանձապան՝
- Գարեգին Շահամեան.
- Խորհրդակալներ՝
- Յովհաննէս Սահաթեան,
- Յովհաննէս Պալթեան,
- Յովհաննէս Կիւլէսէրեան,
- Արշակ Թորոսեան.
- Թղթակցութիւններ պէտք է զրկել Ալուկիայի խմբագրութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր նուէրներ Ալուկիայի միջոցով կամ ուղղակի դան. ձապահի հասցէին (K. Chahlamian, Rue Longue des Capucins, N° 16, Marseille):
- Կոմիտէի նպատակը պիտի ըլլայ Մարտիլի և Արտասահմանի բոլոր հայ դադողներուն մէջ նպաստներ հաւաքել և զրկել Թիֆլիս նոյն նըպատակով կազմուած Աղդային Բիւրոյին:

Երբ կովկասի մէջ խմբուած հայ կամաւորներ կերթան իրենց անձբոլորանուէր դոհել Թիւրքահայաստանի ազատութեան Ս. Գործին, արտասահման գանուող հայեր պիտի կրնան այնչափ անսիրտ ու անտարբեր մնալ որ դէմ իրենց դան. ձէն մաս մը շնուիրեն այդ գործին իրենք ալ մասնակցած լինելու համար. Ով որ հայ է, ով որ մարդ է և կը զգայ, Թո՛ղ փութայ իր նպաստը հասցունելու:

ԲՈՎԱՆ ԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Կող մեր ճայ երիտասարդ ընկերներին. — Օրի բայի մօտ. — Ռուս զօրաբանակը Թիւրքահայաստանի մէջ. — Քեռի պատուաշանի արժանացած. — Թիֆլիսի «Գլադիոս» խումբը. — Կովկասի հայ կամաւորներուն ի նպաստ համագնակութեան Զ. ցանկ. — Մարտիլայեան 2 հայեր ազգայնութեան դաս առեր են Ֆրանսական օտարակալութեան. — Յայն կամաւորներ Մարտիլ գալը. — Համաերոպական պատերազմը. — Տարտանիլի ուժակութիւնը. — Վոսիտիլի ուժակութիւնը. — Թիւրքական լուրեր. — Թիւրքերի կատարեալ տնտեսական Պարսկաստանի մէջ. — Զօրավար Ռոստոմ Երրուդարը. — Պաշտօնական համաձայնութիւնը. — Օրացոյց. — Վրիպակ. — Ծանուցումներ:

Կ Ո Չ
ՄԵՐ ՀԱՅ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ
ԸՆԿԵՐՆԵՐԻՆ

Ընկերներ, Այս ժամիս գրուած է ապագայի ճակատագիրը: Մի կողմից կանգնած են Ֆրանսիան, Ռուսիան, Անգլիան և բոլոր քաղաքակիրթ ազգերը, ազատութեան պաշտպաններ. միւս կողմից Գերմանիան, Աւստրիան և Թիւրքիան, այսինքն Եւրոպայի և Ասիայի վայրենաբարոյ սովորութիւններ ունեցող ազգերը, Թիւրքիան արդէն մեզ ծանօթ էր զարերից ի վեր իւր ցոյց տուած վարմունքովը Քրիստոնեայ տարրին դէմ: Իսկ այժմ Գերմանիան և Աւստրիան ևս յետ չեն մնում իրենց ասիացի եղբայրներից, վայրենաբարոյ և բռնապետական վարմունքով ներկայ պատերազմում: Արդէն վաղուց ծանօթ էր, որ Գերմանիոյ սուլթանը իրեն եղբայր էր անուանած Թիւրքիոյ կարմիր Մուլթանին: Սակայն ինչպէս միշտ, այս անգամ ևս պիտի ջախջախուին այն բռնակալները որոնք ազատութիւնը խեղդել կը ցանկան: Այդ բռնակալներ ինչպէս միշտ, մօտակայ ապագայում՝ ճնշուած ազգերը որոնք կանգնած են քաղաքակիրթ ազգերի շար-

քում կամ թէ աջակցում են նրանց, կունենան իրենց իրաւունքները, միայն քնած ազգերն են որ այլևս մշտական կը մնան իրենց խեղճ վիճակում: Այս բոլորիս զանակից բանակներում կան ամէն ազգերի կամաւոր զինուորներ, որոնք այսարհի զանազան կողմերից եկել են որպէս զի ազատութեան այս սուրբ կռոււթ իրենք ևս բաժին ունենան, Թէ զոհեր տալով և Թէ ազատարարի դասին ստանալով:

Լաւ է մեռնիլ և ունենալ մշտական հաւանի անուն՝ քան կենդանի մեռեալ լինելը: Այն ազգերը, որ այս ազատութեան կռուին չեն մասնակցիր, որպէս զի թօթափեն իրենց դարաւոր լուծը, կենդանի մեռեալներ կը մնան: Այս պատերազմէն յետոյ, պիտի տեսնէք ազատ փօշիան Ռուսաց հովանաւորութեան տակ, Ալդար ազատուած՝ Գերմանիոյ ճիրաններից, Աւստրական Սերբիան միացած՝ իւր արիւնակից եղբայրներին և այլն: Մենք հայերս արդեօք պիտի քնանանք դարձեալ, պիտի սպասենք որ օտարը միայն հոգայ մեր մասին: Պատմութիւնը ցոյց է տուել թէ քանի որ մի ազգ սուրբ ձեռքին չի վաղել պատերազմի դաշտը իր ազատութիւնը պաշտպանելու կամ վերականգնելու համար, նա մնացել է միշտ ստրուկ ու իշխաններին:

Արդեօք պէտք է վարանիլ, որ հայ տարրը միայն մի քանի միլիոն հաշուելով, իր ազատութիւնն անկարելի է: Ոչ, անկարելի չէ. տեսէք Ղարաբաղի (Մոնթենեգրո) մի քանի հարիւր հազար բնակիչները ինչպէս են զարմացնում աշխարհը և ինչպէս պաշտպանում իրենց երկիրը: Ոչ միայն պաշտպանում, այլ և իրենց արիւնակից եղբայրներին ազատութեան, մօտակայ միացման յոյս են ներշնչում: Տեսէք, ինչպէս փոքրածիւր Սերբիան յաղթական դուրս գալով Թիւրքիոյ դէմ, այժմ Աւստրիային է քաջութեան դասեր

տալիս: Նայէ՛ք Ռուսարին, Ռուս. նին, Յոյնն. նրանք ևս դեռ մի դար չէ անցել որ ստրուկներ էին վայրենաբարոյ Թիւրքին, իսկ այժմ ազատ քաղաքակիրթ ազգերի շարքում են դասուած: Ինչո՞ւ. որովհետեւ սուրբ ձեռքերին դուրս եկան իրենց դարաւոր թշնամու դէմ, կռուութեան բայց տարան յաղթութիւնը և Եւրոպան զգաց նրանց արժանիքը ազատ լինելու: Նոյն Մեծն Ռուսիան էր, որ նրանց իդէալի յառաջացման աջակցեց և նոյն թշնամու դէմ: Այս, օրինակ վերցնենք այժմուայ այդ քաղաւոր ազատուած ազգերից, Այժմ և տես լի քան յառա՛ծ՝ նոր պատմութեան և քարտէզի փոփոխութեան ժամանակը հասել է: Այսպիսի առիթ դուրս գէ այլևս չկրկնուի: Ամբողջ աշխարհի քաղաքակիրթ ազգերի բանակներն և ազատ կամաւորներն իրենց արիւնով դրում են պատմութեան նոր էջը: Արդեօք հայերս արժանի չենք ունենալու այն ազատութեան կռոււթ մեր բաժինը. արդեօք ստրկութիւնը մեզ այնքան բթմացրել է որ չտեսնենք մեր բռնելիք ընթացքը և միանգամ ընդմիշտ թօթափենք մեզ ճնշող լուծը:

Ընկերներ, Ժամը հնչել է սուրբ ազատութեան. թողէ՛ք, եկէ՛ք, ուր որ էլ լինէք, Ամերիկայում թէ Աֆրիկայում, աշխարհի ո՛ր ծայրում որ էք, կամաւոր դրուէ՛ք ՀԱՅ անունով ուր որ կարող էք քաղաքակիրթ դաշնակից բանակներում: Թող ՀԱՅ անունն ևս հնչուի ազատարար բանակների շարքում և երբ ունենանք մենք ևս քաջեր, քաղաքակիրթ մեծ ազգերը կը տեսնեն հայի ազատ լինելու արժանիքը: Թերևս այս ձեւով Թիւրքիոյ մեր եղբայրները մի ազատ շունչ քաշեն Ռուսիայի հովանաւորութեան տակ:

Ո՛ր կողմից որ հարուածուին ազատութեան ընդհանուր թշնամիները, ինչքան որ շուտ չքանան բռնակալները, նոյնքան շուտ կը շահուի կեղեքուած ազգերի դատը:

Մի խումբ հայ զինուորական կողմից
Քրանական բանակում
ԱՐԶԱԿ ԵՆԱՆԵԱՆ
Soldat au 2me régiment étranger, 6me
bataillon, 21me compagnie. Meknes,
MAROC.

16 փետրվար 1915

ՕԼԹԻ ՉԱՅԻ ՄՕՏ

Նրանք 1.000 հոգի էին, 500ը
կողակասեան բանակի այն զորամա-
սից, որի զորակիւր 1914 թ. պատե-
րազմը անթառամ փառքով պա-
կեց, իսկ 500ը հայ զինուորներ էին:

Գլխաւոր ուժերից շատ հեռու
գտնուող այդ ջոկատից (առաջաւոր
ընթացք) մի քանիոր 10 վերտո ներս
էր մտել զէպի Տաճկաստանի խոր-
քը երկիրը հետազոտելու համար:
Թշնամու գիրքը ու տեղը հետա-
խույզելը և տեղեկութիւններ հաւա-
քելը առհասարակ դժուար զործ է
պատերազմի ժամանակ. այստեղ ա-
ռաւել քան զարհուրելի է այն համե-
մասնութիւնը, որի քիչ, գերմա-
նական պայմանների հետ:

Սաստիկ ստանամանքը, խորը
ձիւնով լեցուն ու ծածկւած լեռներ
ու ձորերը, թշնամի քիւրտ տարրը...
ահագին սառած ճանապարհներ կըտ-
րելով, դիչերը քնել սառի ու ձեան վը-
րա կամ սառած դիտի վրա, ահա
այն պայմանները, որոնք չընկալա-
տում են թշնամու գիրքը ու տեղը
հետախույզող առաջաւոր զորքին Օլ-
թիի շրջանում:

Զինուորներն ու կամաւորները չէին
գանգատուում — գիտէին որ սա պա-
տերազմ է: Չէր գանգատուում և քե-
ռին, ծերունի խմբապետը, որ սովոր
էր զրկանքների. կեանքը ընթա-
նում էր իւր սովորական ընթացքով
քանի դեռ սրանց չէին չընկալա-
տել: Ասկերների մեծաքանակ թիւը
դիրքեր բռնեցին Գեռու թիկուն-
քին. անհրաժեշտ էր յետ նահանջել
և ազատել մարդկանց, նրանք դեռ
պէտք են հայրենիքին: Բայց յետ
նահանջել այնքան էլ հեշտ չէր, բո-
լոր ճանապարհները բռնւած են
թրքերով, իւրաքանչիւր դիրք պահ-
պանում են ասկերները: Խումբի
իւրաքանչիւր քայլափոխը իմացում
է շնորհիւ հեռու գրգռելի ծերու-
նի խմբապետը թակարդն ընկած
զազանի էր նման: Ուղիղ զէպ հի-
սիս գիմել. — բայց ճանապարհը
թրքերով է փակւած. դուցէ լաւ կը
լինի արևմտեան կողմից միանալ — իդի
ոռու զորամասի հետ. բայց ճանա-
պարհը կտրւած է դարձեալ թուր-
քերով: Արևելեան ձորն ևս բռնւած
է թուրքերով: Հոսկայան նրանք,
որ մեռեալ կազանքներում են գըտ-
նում և այդ ժայռոտ լեռներում կայ
միայն մի ճանապարհ — զէպի գե-
րեզման: Հասկացան և որոշեցին
թանգ գնով ծախել իրենց կեան-
քը:

Հիւսիսում լուռ է հրացանաձը-
ղութիւնը, կռոււում են

Այնտեղ — Նարիմանում պէտք է
որ ոռոտաց զորամասը լինի և խում-
բը դիմում է զէպի Նարիման. նը-
րանց դէմ դուրս է գալիս թուրքերի
կողմից ներդրւած մի խումբ ոռոտաց
չորերով: Պէտք է այդ խմբին օգ-
նութեան հասնել. եթէ մահ է լի-
ճակւած — ուրեմն մեռնել նրանց
հետ միասին. կամ գուցէ կարողա-
նան ճեղքել թշնամու բանակը: Դը-
նում և մտնում են, բայց յան-
կարծ թշնամիների խումբը յետ է
դառնում և սկսում է կրակել կամա-
ւորների և ոռոտ զինուորների վրա:
Արդէն յետ նահանջելն անկարելի
է, դիրքեր են գրաւում և սկսում է
կռիւը: Այդ կռուի ժամանակ կա-
մաւորների և ոռոտ զինուորների
խումբը բաժանուում է երեք մասի. —
ոռոտերին բաժանում են կամաւոր-
ներին: Ոռոտ զինուորները բռնելով
ուղիղ զէպի արեւելեան ճանապար-
հը, երբեմն մինչև կուրծք խորու-
թեամբ ձեան միջից հրացաններով
և սկիւններով ճանապարհ բաց անելով
ազատում են թշնամուց և հասնում
Սարըղամիլ:

Գեռուն չընկալաւ է, ճանա-
պարհները կտրւած... թշնամին ցըն-
ծում է... Տաճկեան տարիներ թուր-
քերի և քիւրտերի հետ կռիւ մղող
ծերունի զինուոր բռնւած է: Տեղ
չկայ գնալու: Կենդանի թէ մե-
ռած, նա առաւօտեան պիտի լինի
թշնամու ձեռքում... Հասաւ ա-
ռաւօտը, զինուորների բռնած դիր-
քերը դատարկ են: Թշնամու
կողմ ու պատրաստ շարքերի մի-
ջից, խուլ լեռնային ճանապարհնե-
րով Գեռուն անց կացրեց իւր զին-
ւորներին: Մահաւոր դատապարտ
ւածները դուրս եկան... Դուրս գալ
չի նշանակում ազատել, առջիկ զէ-
պի հիւսիս արեւելք դեռ շատ երկար
ճանապարհ կայ: Օլթիի զինուորների
հետ միանալը երեւակային անգամ
անկարելի է: Սարըղամիլի ճանա-
պարհը կտրւած է և այն կողմ են
գնում տաճիկները պատերազմական
քայլերով: Մնում է միմիայն մի
ճանապարհ — զէպի Ղարս:

Տաճկեան վերադարձ պէտք է անց-
նել թշնամու միջից, աննկատելի կեր-
պով պէտք է անցնել անհամար
քիւրտ լրտեսների միջից, բայց ու-
րիշ միջոց չկայ և Գեռուն բռնեց
Ղարսի ճանապարհը:

Ինչպէս, ինչ ճանապարհներով և
ինչ միջոցներով յաջողեց ծերունի
զինուորին ազատել իւր խմբի մնացած
զինուորներին, այդ խմբապետին
զապահելն է: Այդ հրաշալի զէպի
մանրամասնութիւնները դեռ ևս
յայտնի չեն: Յայտնի է միայն, որ Ղարս
հասան ոչ բոլորը: Խուլ կիրճերում,
խորը ձեան սաւանի տակ մնացին
Գեռու զինուոր ընկերները: Նրանց
շարքում ինկան նաև նրանք, որոնք
Գեռու հետ շատ անգամ են արշա-
ւել Տաճկաստանի խորքերում, և շատ
անգամ են ազատել հային վայրերի
քրդի ձեռից:

Ծերունի մարտիկը, որ իւր կեան-
քում շատ բաներ է տեսել, բայց էր
լինում և դաժան կերպով կնճռում
ունքերը. թուրքերը թանգ կվճարեն
նրան այդ արտասուքների փոխարէն:
Գեռու խումբը նորից է կազմա-
կերպւում, մեռածների տեղ դալիս
են նորերը:

Դրեք խմբապետը նորից կգնայ
Տաճկաստանի խորքերը, բայց տա-
րիների ընթացքում կռուական
տաճիկ պարտքերի շարքում նա կը
գրէ և մէկը, նորը — վերջին ճակա-
ւամարտում ընկած ընկերների մա-
հը:

«ԳԱՂՈՒԹ»

ԴՈՒՍ ԶՕՐԱԲԱՆԱԿԸ ԹԻՒՐԳԱՅԱՅԱՍՏԱՆԻ ՄԷՉ

Պետրոգրադ, 24 մարտ

Թիւրքերը Արաշկերտի հովտին մէջ
Զէյթիքանի մօտ երկու օր կռուելէ
յետոյ, մարտ 22ին յետ մղուեցան
զէպի Տէյարի Մեր զորքեր գերի
բռնեցին թիւրքական 3 զօրախումբ
(compagnie) և ձեռք անցուցին բազ-
մաթիւ մթերք: Ուրիշ կէտերի վրայ
փոփոխութիւն մը չկայ:

Պետրոգրադ, 29 մարտ

Կովկասի սպայախումբը հեռագրած
է մարտ 27ին. «Զորախի կիրճերին
մէջ ոռոտ զորքերը յետ մղուեցին
Թիւրքերին, Արգուինի երկրամասէն
մինչև Զորախի ձախ գետափը: Թիւր-
քերը կրակի տուին Արգուին քա-
ղաքը:

Միւս ազդածակատներին վրայ
մեր զորքեր յաջողութեամբ կը կա-
տարեն իրենց պարտականութիւնը:

ԳԵՌՈՒՆ ՊԱՏՈՒԱՆԵԱՆԻ ԱՐԺԱՆԱՅԱՍԹ

Կովկասեան սահմանադիւին վրայ
գործող հայ կամաւորների շորթորդ
խմբի հրամանատար Գեռու իւր քա-
ղաքործութիւնների համար տրեա-
նացած է Ռուսիայի Յարի կողմէն
Ս. Գէորգի խաչի Բ. կարգի պատ-
ւանշան ստանալու:

ԹԻՖԼԻՉԻ

«ԱԶԳԱՅԻՆ ԲԻԻՐՕՆ»

Թիֆլիզի մէջ կազմուած «Ազգա-
յին Բիւրօ»-ն որ հայ կամաւորներ
Թիւրքաստանի զրկելու և անոնց
պէտքերը հոգալու գործերով կը
զբաղի, վերանորոգուած է այժմ նոր
ոյժեր ալ աւելցուելով իւր մէջ. Հա-
մաժողով մը գումարուած է Թիֆ-
լիսի մէջ որին մասնակցած են զա-
նազան քաղաքներէ եկած հարիւրա-
ւոր պատգամաւորներ: Համաժողովը
նախորդ Բիւրօյի կատարած գոր-
ծերին տեղեկանալով իւր հաւանու-
թիւն յայտնեց և որոշեց աւելի մեծ
գումարներ յատկացնել Բիւրօյի
գործունէութեան: Բիւրօյին կանգա-

մակցին Թիւրքաստանի քաղա-
քական, տնտեսական և կրթական
վիճակին և պէտքերին ծանօթ անձ-
նաւորութիւններ որոնք Թիւրքիա
չըլած ու գործած և անձամբ տեղե-
կութիւններ ստացած են:

Ազգային Բիւրօյի պատուակալ
նախագահն է Թիֆլիզի առաջնորդ
Գեր. Մեսրոպ արքեպ. Տէր Մովսէ.
սեան:

ԿՈՒԿԱՍԻ ՀԱՅ ԿԱՄԱՎՈՐՆԵՐՈՒՆ Ի ՆՊԱՍՏ ՀԱՆԳԱՆԱԿՈՒԹԵԱՆ Զ. ՅԱՆԿ

Տեսարժ.	Քր.
Տօքթ-Ապանեան (Սալոնիկ)	650
(Ա. մ. ք.)	
Ա. մ. էն Տ. Կորսա Մաստիկեանի միջոցով զրկուած	
Թորոս Մաստիկեան, Բեմախ- ցի, Բ. անգամ	50
Քերովքէ Թ. Մաստիկեան Բեմախցի, Բ. անգամ	50
Ոսկեհան Յ. Տէր Ղազարեան, Բեմախցի, Բ. անգամ	50
Միսաք Տէր Ղազարեան, Բե- մախցի, Բ. անգամ	50
Արսէն Բալանճեան, Երզնկա- ցի, Բ. անգամ	15
Արտաշէս Գալանճեան, Եր- զնկացի, Բ. անգամ	2
Ղազար Մաստիկեան, Բե- մախցի	50
Սեդրակ Գ. Մարաֆեան, Բե- մախցի	25
Նիկողոս Մինասեան	25
Աւետիս Համբարձումեան, Տիֆլիզի	50
Շ. Է. Պէլզօկու (Գոյն)	2
Թէոտոս (Գոյն)	1
Բոսթանթին Բալքիտէս (Գոյն)	4
Ռոտանցի Երա, Ռուսմանցի Թիւր (Գաղղիացի)	1
Փիլիք (Սպանիացի)	1
Թորոս Մաստիկեան, Գ. անգամ կալուած (Մարտի)	22
Կարապետ Մարտապեան	10
Սերովբ Սիմեոնեան	5
Կարապետ Նիկողոսեան	5
Մուսիկ Բաբարեան	5
Գէորգ Կիւտարեան	5
Մանուկ Աղաճանեան	5
Աբրահամ Շինճեանի միջոցով	10

1.095

Նախորդ ցանկի գումարը
(Տեսնել Արևելիս, թիւ 33)

Համագումար

6.107

==

Մարտի, 26 մարտ 1915

Կովկասի Հայ կամաւորներու
Նպաստող Կ. միւսի

Գ. սնմապան
Գ. ՇԱՀԱՄԵԱՆ

Քը լինի թէ թիւրքերէն 2 հա-
յեր որոնք բաւական զիւրաւիցիկ
և անզորաց վիճակ մ'ունենալով կը
սիրեն եղեր երթալ իրենց պարագ
ժամանակն անցունել Գանձալիէրի
սրճարանները, սովորութիւն ըրեր
են և կամ աղաւթութեան աւելի վա-
յերու կը համարին եղեր թիւրքե-
րէն խօսակցիլ հոն իրար հետ, փո-
խանակ իրենց ազգային պատուա-
կան հայերէն լեզուն գործածելու:
Այդ բանը իրենց վրայ կը հրաւիրէ
գաղտնի ոստիկանութեան պաշտօնէի
մը ուղարկութիւնը որ զիրենք թիւրք
կը կարծէ և ձերբակալուելով կը
տարուին ոստիկանատուն իրեն թը-
նամի ազգի մը պատկանող կապա-
ժելիներ: Այնտեղ թէ և կառարկեն
ձերբակալուածները թէ իրենք
թիւրք չեն ալ հայ են, բայց ի դի-
պաճով կը մնան առժամապէս մինչև
որ կը հաստատեն իրենց ինքնու-
թիւնը (identité) ու հայ ազգայնու-
թիւնը: որմէ յետոյ ոստիկանութիւ-
նը կարձակէ զիրենք, խրատներ
տալով թէ պարտաւոր էին իրենց
ազգային լեզուն գործածել, քանի որ
Հայերն իրենց յատուկ ազգային լե-
զու մը ունին, և ոչ թէ զիրենք հա-
րըստահարող բռնաւորին լեզուն գոր-
ծածել իրենց մէջ:

Եթէ այդ ձերբակալուած Հայերը
լինէին կեսաւրացի կամ այդպիսի հա-
յաբնակ բայց թիւրքախօս քաղաքի
մը բնակիչներէն, իրենց այդ անվա-
յել վարմունքը գէթ մեղմացուցիչ
հանգամանք մը կրնար ունենալ:
բայց սոսնք այդ վիճակի մէջ ալ չեն
գտնուիր եղեր: Ուրեմն ինչ տեսակ
Հայեր են եղեր որ կը գերադասեն
խօսիլ խժաւուր թիւրքերէն մը քան
թէ իրենց ազգային հեշտաւոր,
պատուական լեզուն...:

ՅՈՅՆ ԿԱՄԱՌՈՐՆԵՐԻ ՄԱՐՏԻ 6-ԱՐԵՎԻԿԱ

Մէտաքրի Մարիդիմի «Մուսուլ» շո-
ղենաւոր որ Տէպէազանէն, Սարնիկէն,
Բիրէէն և Մարաշէն գալով Մարսէյէ հա-
սաւ անցած չորեքշաբթի օր, ուրիշ շատ
մը ճանորդներին հետ բերաւ նաև յունա-
հպատակ 17 սպայ, 30 ենթասպայ և 379
զօրք որոնք եկած են իրեն կամաւոր
միանալու ֆրանսական բանակին, կառու-
լու համար ի պաշտպանութիւն ֆրանսայի
Ատոնցմէ շատեր իրենց հելլեն զինուորա-
կան համագործակցելու կրէին: Երբ շո-
ղենաւորն դուրս եկան և Մարսէյէի գլխա-
ւոր փողոցներէն կանցնէին խմբովին, ի-
րենց համակրական ցոյցեր եղան «կէցցէ»
Պանաստան «աղաղակներով, որոնց իրենք
ալ կը պատասխանէին «կէցցէ» ֆրանսա
աղաղակներով: Այդ ցօյն կամաւորներ մի
քանի օր այստեղ մնալէ յետոյ պիտի եր-
թան ռազմականաբար:

ՀԱՄԵՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԸ

Որոսերը Բրզէմիսլ բերգաքա-
ղաքը առնելէ յետոյ, իրենց ոյժը

գէպի հունգարիա յառաջանալու
տուած են: հետեապէս սոյդ կողմը
աւելի մեծ կռիւներ կը պատահին
այժմ քան թէ Ռուսիաի սահմանա-
կից գերմանական ծայրագաւառները
ուր մտեր էին Ռուսերը, բայց յա-
ռաջանալու շատ փոքր չեն ըներ,
նոյն իսկ մի քանի կէտերի վրայ ալ
նահանջած են: Աւստրիացիները ու-
րոնք Բրզէմիսլէն անգին Պէսքիդի
մէջ մեծ ոյժ հաւաքած և ամրացած
էին, մեծ կորուստներ կրելով վտար-
ւեցան գէպի արևմուտք և այժմ
Գարբադեան լեռներին հարաւակող-
մին վրայ ճանկաւորով կը մնան և
կը սպասեն իրենց օգնութեան հաս-
նելիք մեծ ոյժերին: Հաւանօրէն
խիստ ընդհարումներ տեղի պիտի
ունենան այդտեղ:

Ֆրանսացիներին և Գերմանացի-
ներին միջև կռիւները միանգամայն
գետնին տակը կը կատարուին և
գետնին վրայ: Ականներ փորելով ի-
րարու խրամատները օդը կը հանեն
և անմատչելի կը դարձունեն մօտա-
կայքը: Իսկ գետնի վրայ ֆրանսական
թիւրքանօթներն իրենց գերադասու-
թիւնը ցոյց կուտան գերմանական
ներին:

Կ.պօլսի առումէն յետոյ՝ Գերմա-
նիաի վրայ մեծ յարձակողական գոր-
ծողութիւն մը պիտի կատարուի հա-
ւանօրէն:

ՏԱՐՏԱՆԷԼԻ ՌԱՐԱԿՈՐՈՒՄԸ

Թէնէտոսէն Հոմի «Գրիպուս»
լրագրին տրուած հեռագիր մը կը տէ-
թէ Տարտանէլի մէջ ականները վեր-
ցնելու գործողութիւնները շարու-
նակուեցան ուրբաթէն շարաթ լուս:
նալու գիշերը (մարտ 20): Արշալոյսի
ատեն դաշնակիցների օգնաւորները
ընդունութիւնները իրեն ռաբակոսած
ամրոցներին վրայ և կրցան ստուգել
որ ռաբակոսութիւններն արտասովոր
կերպով ազդեցիկ արդիւնքներ ու-
նեցած էին:

Աթէնքէն կը հեռագրեն մարտ
24ին. «Երէկ Տարտանէլի մէջ շոգե-
նաների պաշտօնն էր մանաւանդ
պաշտպանել ականները վերցնելու
գործողութիւնը: հետեապէս թիւրքա-
նօթ յարձակեցին ամրոցներին վը-
րայ, նեղուցներին մէջ գտնուող ծո-
փային սպայների կարծիքին համե-
մատ՝ թիւրքերի ընդժովեայ պաշա-
պանութիւնը շատ տկարացած է,
վերջին յարձակումի միջոցին շատ
մը ականների պայթած լինելուն
պատճառով: Այդ սպայներ կրտեն որ
եթէ միւսն ականները չլինէին, ան-
ցած հինգշաբթի օր մարտանաւերը
կը յաջողէին բռնի անցնել նեղուց-
ներէն որովհետև ամրոցներն իրենք
մինակ բաւական ոյժ չունին անցքը
արդիւնքը համար»:

Աթէնքէն կը հեռագրեն մարտ
27ին. «Ականներ հանդուներ երէկ

Տարտանէլի մէջ շարունակեցին ի-
րենց աշխատանքը որ կերելի թէ
լաւ յառաջ կը տարուի: Արդարեւ
կիմացունեն որ գործիչների ամբողջ
գօտին մինչև Տարտանէլ քաղաքին
առջև մաքրուած է: Օդը դեղնցիկ է
գարձեալ: Ջրային օդանաւոր մը
թէնէտոս կղզիին և նեղուցներին
վրայ սաւառնելով զննութիւն մը
ըրաւ:

Վուրաէն ստացուած լուրերին նա-
յերով՝ շատ հեռուն նկատող թիւրքա-
նօթներ Կ.պօլսէն Ջմիւն փոխա-
դուեր են եղեր գերման սպայների
գործածութեան համար»:

Թէնէտոս, 28 մարտ

Տարտանէլի ամրոցներին վրայ
յարձակումը վերսկսուեցաւ: Գուրն
էլիզապէթը Սամուի ծովածոցէն
անուղղակի նշանառութեամբ կը ռմ-
բակոծէ զանոնք: Մինչոյն հեռագի-
րը կը տէ որ Տարտանէլի վերջնական
յարձակումի պատրաստութիւնները՝
նկարագրուածին նայելով՝ սոսկա-
լի են: Ֆրանսացիները կը յայտա-
բարեն որ Տարտանէլի նեղուցները
այս կամ այն կերպով բռնի պիտի
բացուին:

Այսօր ծովակալները նոր և եր-
կարատե խորհրդակցութիւն մ'ու-
նեցան որմէ անմիջապէս յետոյ մաս-
նաւոր հրահանգներ ստացան նաւա-
պետները:

ՎՈՍՓՈՐԻ ՌԱՐԱԿՈՐՈՒՄԸ

Պետրոգրադ, 29 մարտ

Սպարապետի սպայակոյտը կը գե-
կուցանէ:

Մարտ 28ին, Սև ծովի նաւատոր-
մը ռաբակոծեց Վասփորի երկու ե-
ղերքներին վրայ գտնուող արտաքին
ամրոցներն ու մարտկոցները: Շոգե-
նաներէն և օգնականներէն եղած դի-
տողութիւններին համեմատ, ռուսե-
րը շատ ճշգրութեամբ ինկած են
նշան առնուած տեղերը: Վասփորի
մարտկոցներին վրայ սաւառնող ռուս
օդաւորանքները զննութիւններ կա-
տարեցին և ռուսեր նետեցին յա-
ջող կերպով: իրենց դէմ ուղղուած
հրացանաձգութիւններն ու թիւրքա-
նօթաձգութիւնները ապարդիւն մը-
նացին: Թիւրքաւոր գործիւնաւերն ու-
րոնք փորձեցին բացը ելնել, մեր
թիւրքանօթների կրակին առջև ստիպ-
ւեցան նորէն մոտել նեղուցին մէջ:
Չորս կայով թիւրքաւոր մեծ նաւ մը
որ ծովին վերէն գալով փորձեց բռ-
նի ներս մտնել Վասփորէն, ռաբա-
կոծուեցաւ մեզնէ: Քառակայմը դէ-
պի ծովեղերը ուղղուեցաւ և ինք
իրեն կրակ տալով օդը բարձրացաւ:

Թիւրքաւոր, 1 ՈՒՐԵՆԻ

Աթէնքէն հեռագրած են մարտ
24ին. «Հեղինակաւոր անձերէ առ-
նուած տեղեկութիւնների համեմատ՝

Թիւրքերը Պոլիկարիա կողմէն յար-
ձակման մը պատահականութեան
դէմ պատրաստ գտնուելու համար
եռանդատ գործունէութեամբ մը կը
զօրացնեն Մաքրիքէյէն Լիւլէ-
Պոլիկաղ գիծը և թիւրք զօրաբա-
նակը առնէ օր մարզանք կրնէ 3.000
գերմանացի սպայների և ենթա-
սպայների հրամանատարութեան տակ:
Սև ծովի եղերքը Տէրքուի կողմը
խոշոր թիւրքանօթներ զրկուեցան
Կ.պօլսէն»:

Կ.պօլսէն կը հաղորդեն թէ ա-
ծուխի պահատութիւնը շատ զգալի
դարձած է այնտեղ: բազմաթիւ գոր-
ծարաններ, մանաւորապէս էլէք-
դրիք թրամվէյներին համար ոչխա-
տող գործարանները, դադարած են
գործելէ:

Տեղական իշխանութիւնները կը
բռնադատեն մինչև 45 տարեկան ե-
րիտասարդներին զինուորագրուելու և
աշխատելու ամրոցների վերանորո-
գութեան որոնք Եւրոպայի և Ասիայի
կողմէն կը պաշտպանեն մայրաքա-
ղաքը:

Բըդի Բարիզիէն, օրաթեր-
թի թղթակիցը Պոլսէն հեռա-
գրած է մարտ 23ին. «Գերմանացի-
ները կը շարունակեն Կ.պօլսէն
դուրս դալ: Երէկ այստեղ հասաւ
գերմանացի սպայ մը որ Ֆոն Սան-
տէրսի հրամանատարութեան տակ
եղող զօրաբանակի սպայակոյտին
երկրորդ պետն է եղած երբեմն:
Ըսաւ թէ զգուած է երիտասարդ-
թիւրքերէն: Թէ զօրաբանակը շատ
խեղճ վիճակի մէջ է, ոչ հազուատ
ունին, ոչ ալ թոյալ կը վճարուի-
կարգապահութիւն չկայ բնաւ: Ըս-
պայն բառ առ բառ այս խօսքերն
ըսաւ: Թիւրքիան փտած է, այ
բան մը չէ կարելի ընել իրեն հա-
մար»:

Լոնտոնի «Տէյլի Գրոսիքլի»
թղթակիցը Բէռլինէն մարտ
24ին տուած հեռագրին մէջ կը նը-
կարագրէ այն գծաւորութիւնները ու-
րոնք երկան եկած են Կ.պօլսի մէջ
պատերազմի կուսակիցներին և խա-
ղաղութեան կուսակիցներին միջև:
Խաղաղութեան կուսակիցների կար-
ծիքին համեմատ՝ յեղափոխութիւն
մը մօտալուտ է Կ.պօլսի մէջ: Դահ-
լիճը մի քանի օր առաջ աղմկալի
նիստ մը ունեցեր է, մեծամասնու-
թիւնը որոշեր է բանակցութեան
մէջ մտնել Դաշնակիցներին հետ: Բայց
այդ միջոցին Ֆոն Սանտէրս ներս
մտնելով սպառնացեր է հրացանի
բռնել մեծամասնութեան անդամե-
րը եթէ փորձեն հաղորդակցութիւն
ունենալ Դաշնակիցներին հետ: և
այդպէս մահի սպառնալիքով պար-
տաւորեցուցեր է զանոնք զինանիլ իր
կամքին: Յետոյ Տարտանէլի մէջ դաշ-
նակիցների նաւերին պատահած կու-
րուստը վրայ հասած և վերադառնալ
բացուեցած է պատերազմական կու-
սակցութիւնը:

Սալոնիկէն մարտ 28ին հա-
ղորդուած է Լոնտոն որ Ջմիւնի վա-

